

PREZENTAREA DEZBATERILOR CONFERINȚEI

Conferința doctrinară internațională *Gândirea militară românească* a fost organizată de Statul Major al Apărării, în contextul împlinirii a 162 de ani de la înființarea Statului Major al Apărării și al decernării Premiilor revistei *Gândirea militară românească*, ediția a XXIII-a.

Keynote speakers:

- **Daniela GRIGORE-GÎTMAN** – Secretar de stat, Ministerul Afacerilor Externe
- **Burcu SAN** – Director pentru operații, Divizia Operații a NATO, Belgia
- **E.S. Nikoloz NIKOLOZISHVILI** – Ambasadorul Georgiei în România
- **Gheorghică MÎNDRUȚĂ** – Senator, secretar al Comisiei de apărare, ordine publică și securitate națională, Senatul României

PANEL 1 POSTURA DE DESCURAJARE A NATO ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE (PANEL COORDONAT DE NEW STRATEGY CENTER)

Moderatori:

- **Comandor (ret.) Cristian BOGDAN** – Referent științific, Revista *Gândirea militară românească*
- **Radu TUDOR** – Jurnalist și analist militar

Speakers:

- **General-maior Giorgi MATIASHVILI** – Șeful Apărării, Georgia
- **General-maior Stayko PROKOPIEV** – Directorul Statului Major al Apărării, Bulgaria
- **General Daniel PETRESCU** – Șeful Statului Major al Apărării
- **General-locotenent (ret.) Ben HODGES** – Pershing Chair, Centrul de Analiză a Politicilor Europene, SUA
- **Phillip PETERSEN** – Președinte, Centrul pentru Războiul de Nouă Generație, SUA

Marea Neagră reprezintă o punte de legătură strategică între Europa și Asia, relevanța sa geopolitică și geoeconomică fiind recunoscută la nivel regional și global. Marea Neagră conectează rutele energetice de la Marea Caspică și din Asia Centrală către Europa și este spațiul de confluență pentru patru mari forțe motrice: democrația occidentală în vest, agresivitatea militară rusească în nord, influența financiară chineză în est și instabilitatea Orientului Mijlociu în sud.

Având în vedere evoluțiile recente din regiune, inclusiv acumularea militară și restricționarea accesului – Anti-Access/Area Denial (A2/AD) din partea Rusiei, precum și acțiunile sale din categoria amenințărilor hibride, NATO trebuie să apeleze la politici, legi și structuri adecvate, care să-i permită o cât mai bună cunoaștere a situației. Mai mult, Alianța și partenerii săi pot dezvolta mai multe capacități maritime de informații, supraveghere și recunoaștere în regiunea Mării Negre. Aspectele menționate sunt premise pentru dezvoltarea unei strategii regionale cuprinzătoare, a Mării Negre, precum și a unei poziții unice de descurajare și apărare a flancului estic al NATO.

Bineînțeles, o prezență maritimă robustă a NATO trebuie să ia în considerare limitele impuse de prevederile Convenției de la Montreux din 1936 asupra statelor membre ale NATO ne-riverane Mării Negre. Prin urmare, cele trei state membre ale NATO care au ieșire la Marea Neagră – România, Bulgaria și Turcia – dobândesc un rol foarte important.

În acest context, s-au înregistrat deja progrese notabile. În urma summiturilor din perioada 2014-2018, NATO și-a sporit prezența în regiunea de sud-est a Mării Negre, sub forma a ceea ce este cunoscut drept prezența înaintată adaptată (tailored Forward Presence – tFP), care s-a concretizat în înființarea unei brigăzi multinaționale de instruire în România, misiuni comune de poliție aeriană pentru acoperirea spațiului aerian românesc și bulgar, precum și prin creșterea numărului

exercițiilor navale NATO, un exemplu în acest sens fiind Sea Shield 21 – un exercițiu naval multinațional condus de România, axat pe îmbunătățirea interoperabilității, respectiv inițiative care vizează sporirea gradului de coerență în eforturile de descurajare și apărare. Mai mult, a fost înființat un Centru pentru Marea Neagră în cadrul Comandamentului Maritim Aliat (NATO Maritime Command), cu scopul de a îmbunătăți gradul de conștientizare, colaborare și schimb de informații între statele cu deschidere la Marea Neagră și forțele navale regionale. În plus, a fost înființat un centru de coordonare maritimă (Maritime Coordination Centre) la Varna, ca un pas important către o mai bună cooperare regională și a statelor membre ale NATO în regiunea Mării Negre.

În termeni geopolitici, tFP, împreună cu prezența înaintată consolidată (enhanced Forward Presence – eFP) a NATO în nord-estul flancului estic aliat, reprezintă un avantaj și pentru UE, contribuind la stabilitatea și securitatea vecinătății estice, în special în circumstanțele actuale generate de evoluțiile din Orientul Mijlociu și Afganistan. Prin urmare, UE ar trebui să fie un puternic avocat al prezenței militare și navale a NATO în regiune. În acest context, inițiativa UE Compass Strategic (Strategic Compass) își propune să ofere o direcție politică și strategică îmbunătățită pentru viitorul apărării și securității Uniunii, inclusiv cea maritimă.

În condițiile schimbărilor rapide din ultimii ani, NATO a început un proces de recalibrare, adaptare și pregătire. Astfel, la summitul de la Bruxelles, 14 iunie 2021, liderii au convenit asupra agendei NATO 2030 pentru a consolida Alianța în următorul deceniu și chiar pe termen mai lung. În acest context, s-a reafirmat abordarea pe două căi – apărare și dialog, față de Rusia, precum și angajamentul de a sprijini în continuare partenerii NATO – Ucraina și Georgia, aducându-i mai aproape de Alianță. Mai mult, liderii au luat decizii cu privire la intensificarea consultărilor politice, consolidarea apărării colective, îmbunătățirea rezilienței, creșterea avantajului tehnologic al NATO, intensificarea instruirii și consolidării capacităților pentru parteneri, precum și la abordarea impactului schimbărilor climatice asupra securității, convenind să elaboreze următorul concept strategic al NATO pentru summitul din 2022.

Discuțiile incluse în Panelul 1 au avut rolul de a evidenția unele aspecte care ar trebui luate în considerare cu scopul formulării unei strategii coerente pentru întreaga regiune a Mării Negre, aspecte care ar putea deveni elemente de bază ale documentelor legate de noul concept strategic al Alianței, având la bază următoarele subiecte: Capabilitățile NATO dislocate/înființate în regiunea Mării Negre; Intenția Federației Ruse în Marea Neagră; Posibile scenarii de conflicte hibride în Regiunea Mării Negre; Consolidarea prezenței înaintate aliate în Regiunea Mării Negre; Șocuri strategice în Regiunea Mării Negre; Provocări pentru viitorii gânditori strategici în Regiunea Mării Negre; Pax Americana, prezent și viitor: Impactul asupra Regiunii Mării Negre; Participarea Armatei Române la misiunile și exercițiile NATO executate în Regiunea Mării Negre/Sprijinul Națiunii Gazdă; Efecte ale exercițiilor NATO din Marea Neagră asupra Alianței și Armatei României; Cum ar arăta o Rusie post-Putin; Care ar fi chestiunile relevante de abordat într-un potențial studiu *Black Sea Security Net Assessment*.

PANEL 2 REZILIENȚA ȘI SECURITATEA TEHNOLOGICĂ ÎN REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE (PANEL COORDONAT DE CENTRUL DE PREVENIRE A CONFLICTELOR & EARLY WARNING)

Moderator: Narciz BĂLĂȘOIU – Director, Centrul pentru Prevenirea Conflictelor & Early Warning

Speakers:

- **Iulian CHIFU** – Președinte, Centrul pentru Prevenirea Conflictelor & Early Warning
- **Greg SIMONS** – Cercetător, Institutul pentru Studii asupra Rusiei și Eurasiei, Universitatea Uppsala, Suedia
- **General de brigadă Constantin Iulian VIZITIU** – Comandant (rector), Academia Tehnică Militară „*Ferdinand I*”

Secolul al XXI-lea este marcat de transformări profunde ale mediului de securitate. Apariția unei economii globale, puternic interconectată, reconfigurează sistemul alianțelor internaționale, accelerează adoptarea noilor tehnologii și dă amploare dezvoltării unor noi centre economice.

Această lume interconectată oferă noi oportunități, dar generează și semnificative riscuri pentru securitatea internațională. Astăzi, globalizarea determină accelerarea vitezei dezvoltării tehnologice. În acest context, profesioniștii din domeniul securității vor trebui să cumuleze avantajele științifice, educative și comerciale, pentru a anihila abilitatea adversarilor de a dobândi și folosi capacități generate de noul val al evoluției tehnologice. În prezent, amenințările la adresa securității au un caracter „hibrid” din ce în ce mai pronunțat, ceea ce înseamnă că nu implică, în mod necesar, mijloace tradițional militare sau violente. Amenințările hibride sunt o caracteristică centrală a conflictelor de tip „*zone gri*”, termen care se referă la distincția din ce în ce mai neclară între pace și război, creând un „*continuum al conflictului*”.

În contextul amenințărilor hibride, al continuumului conflictual, cărora li se adaugă dezastrele naturale, avarii ale unor infrastructuri esențiale, pericole biologice, amenințări teroriste, atacuri cibernetice, schimbările climatice, pentru a le aminti pe cele mai importante, reziliența a devenit o necesitate majoră. Prin definiție, reziliența reprezintă capacitatea unei societăți de a rezista și de a-și reveni după un șoc, prin combinarea mijloacelor civile, ținând, în special, de pregătirea populației, cu cele specific militare.

La nivel NATO, principiul rezilienței este ancorat în Art. 3 al Tratatului de constituire. Astfel, reziliența este o responsabilitate națională și un angajament colectiv, contribuind la realizarea celor trei obiective fundamentale ale Alianței, respectiv apărare colectivă, managementul crizelor și securitate prin cooperare.

În acest context, Agenda NATO 2030, agreată de liderii statelor membre ale Alianței în iunie 2021, consideră creșterea rezilienței ca fiind un aspect major. Reziliența va rămâne o responsabilitate națională, dar va fi adoptată o abordare integrată și mai bine coordonată, în acord cu Art. 3, cu scopul reducerii vulnerabilităților și asigurării faptului că militarii NATO își pot desfășura cu succes misiunile în timp de pace, criză sau conflict. În acest sens, la nivelul Alianței, vor fi dezvoltate propuneri pentru stabilirea, evaluarea, revizuirea și monitorizarea obiectivelor relative la reziliență, servind drept ghid pentru statele membre, în ceea ce privește modurile în care acestea vor alege să realizeze respectivele obiective și planurile de implementare.

Cât privește problema securității, în general, modalitatea comună de abordare pornește de la componentele sale, respectiv amenințări, riscuri și vulnerabilități. Securitatea tehnologică, în particular, este privită în relație directă cu tehnologiile disruptive și efectele secundare ale dezvoltării tehnologice, care se transpun în amenințări, având în vedere următoarele considerente: știința și tehnologia au devenit multiplicatori și referențiali de putere la nivel global; s-a dezvoltat o competiție a accesului la tehnologie, care poate duce la războaie și limitări de creștere, la ecart mai mare de dezvoltare, dar și la posibilitatea dezvoltărilor de nișă, ceea ce, mai ales în cazul statelor emergente, poate conduce la reșezarea ierarhiei globale; tehnologia este un avantaj și creează oportunități, dar poate deveni, totodată, atât subiect de vulnerabilitate, cât și sursă de noi amenințări la adresa omenirii; tehnologia polarizează, putând genera alianțe pentru schimb tehnologic și blocaje, respectiv constrângeri, îndiguiri, limitări ale accesului la tehnologie sau ale opțiunii pentru sursa tehnologiei utilizate; există un spațiu relativ comun al elementelor tehnologice vizate de referirea la securitatea tehnologică, anume IT, artificial intelligence, cyber, nanotehnologii, biotehnologii, big data, computere cuantice, tehnologie spațială; lipsesc norme și limitări de natură etică, foarte importante în această dezvoltare exponențială a noilor tehnologii, care pot deveni destructive; cursa pentru noi tehnologii poate însemna, în cazul autocrațiilor, și cursa pentru arma supremă, pentru dominația lumii; există inamici deja identificați în materie, nu numai competitori tehnologici, tocmai pe baza aspirației acestora de dominație a lumii, de control absolut al oamenilor de pe pământ, de dirijare și

constrângere a modului lor de a gândi. China și Rusia sunt luate în considerare aici, cu nuanțe și diferențe majore între cei doi actori și gradul de pericol implicat.

În aceste condiții, principalii actori internaționali vizează exploatarea tehnologiei noi și disruptive prin inovație. Domeniile esențiale vizate sunt datele, inteligența artificială, autonomia, sistemele hipersonice, tehnologiile cuantice, biotehnologiile și realitatea augmentată.

NATO notează rolul semnificativ al spațiului, devenit domeniu operațional, transferurile tehnologice în cadrul Alianței, tehnologia în comunicații și vizualizare modernă. NATO Science and Technology Organisation a publicat raportul „*Tendențe Tehnologice și Științifice: 2020-2040*”, o evaluare completă a noilor tehnologii, în timp ce NATO Industrial Advisory Group a evaluat raportul referitor la impactul tehnologiilor disruptive asupra dezvoltării capabilităților NATO. E vorba despre maturitatea tehnologică și pregătirea pieței pentru a absorbi tehnologii critice, precum inteligență artificială, viteză hipersonică, biotehnologii, tehnologii cuantice, telecomunicații 5G și 6G. Recomandările vizează modul de încorporare a acestor tehnologii în procesul de planificare al NATO.

Statele Unite dețin Artificial Intelligence, computere cuantice, avansurile în tehnologia energiilor curate, care întârzie schimbările climatice, biotehnologia pentru vindecarea bolilor și nanotehnologia, telecomunicațiile generației viitoare (5G).

Pe același subiect, la nivelul UE se mențin în prim-plan securitatea cibernetică, dronele, siguranța rețelelor și tehnologia cuantică și se menționează ca bună practică efortul destinat creșterii autonomiei față de China.

Așa cum am arătat deja, tehnologiile noi și disruptive vin la pachet, pe lângă avantajele oferite, și cu o serie de amenințări. Cea mai importantă amenințare este pierderea avantajului strategic prin știință și tehnologie. De asemenea, regăsim comportamentele iresponsabile în spațiu și spațiul cibernetic, dezvoltarea și utilizarea neetică a tehnologiilor, cu precădere cele care atentează la valorile democratice, și modul unilateral sau impunerea unor abordări autocratice pentru normele, regulile și legile internaționale în domeniul noilor tehnologii.

Integrarea rezilienței și a securității tehnologice, în contextul tehnologiilor emergente și disruptive, în preocupările statelor din Regiunea Extinsă a Mării Negre, în general, și a României, în special, a constituit principalul subiect de dezbateră în cadrul Panelului 2 al celei de-a treia ediții a Conferinței GMR.

PANEL 3

PLANURI, POLITICI, STRATEGII

PENTRU ASIGURAREA SECURITĂȚII ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE

Keynote speaker: Dan DUNGACIU – Director, Institutul pentru Studii Politice și Relații Internaționale „Ion I.C. Brătianu”, Academia Română

Moderatori:

- **Cristina CILEACU** – Jurnalist și producător, DIGI TV
- **Colonel Cosmin OLARIU** – Decan, Facultatea de Securitate și Apărare, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Speakers:

- **Antonia COLIBĂȘANU** – Analist senior de geopolitică, Geopolitical Futures
- **E.S. Sorin DUCARU** – Director, Centrul Satelitar al Uniunii Europene
- **Silviu NATE** – Director, Centrul de Studii Globale, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu
- **Contraamiral Mihai PANAIT** – Șeful Statului Major al Forțelor Navale

Mediul actual de securitate la nivel global este caracterizat de accentuarea tendințelor de schimbare a balanței de putere în cadrul sistemului internațional și de trecere către un sistem multipolar stratificat, cu centre de putere de nivel global sau regional.

Acest fapt conduce la accentuarea percepțiilor de nesiguranță strategică, incertitudine și lipsă de predictibilitate din partea statelor, care se orientează din ce mai mult spre soluții naționale sau bilaterale de gestionare a riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale, în detrimentul mecanismelor clasice reprezentate de formatele multilaterale sau organizațiile internaționale.

În ceea ce privește evoluțiile regionale de securitate, continuă competiția geopolitică pentru consolidarea influenței regionale a marilor actori globali (SUA/ NATO, UE vs. Federația Rusă). Situația de securitate din Regiunea Extinsă a Mării Negre este caracterizată de instabilitate, în principal, din cauza abordării asertive a Federației Ruse în relația cu NATO. Această abordare este fundamentată pe o postură militară regională consolidată, ca parte a unei viziuni cuprinzătoare care vizează menținerea, de către Rusia, a presiunii asupra întregului flanc estic al NATO.

În aceste condiții, perpetuarea unor fenomene circumscrise amenințărilor hibride în regiunea Mării Negre rămâne o preocupare constantă pentru România. Securitatea și stabilitatea regiunii reprezintă o prioritate strategică atât pentru țara noastră, cât și pentru Alianța Nord-Atlantică.

Cooperarea structurată permanentă (PESCO), în calitatea sa de formă intensificată de cooperare pe dimensiunea politicii de securitate și apărare comună (PSAC), contribuie la aprofundarea procesului de dezvoltare a capacităților de apărare la nivel european pe baze solide, prin reducerea duplicărilor, în vederea executării în bune condiții a misiunilor și operațiilor UE.

Participarea României la PESCO, prin asumarea unui număr de 20 de angajamente aferente inițiativei, permite realizarea unor progrese tangibile în domeniul dezvoltării de capacități, creșterea coeziunii strategice la nivel militar și aprofundarea cooperării operaționale cu celelalte state membre ale Uniunii Europene. PESCO este apreciat ca fiind, alături de CARD și EDF, unul dintre instrumentele eficiente pentru atingerea nivelului de ambiție al Uniunii Europene pe palierul militar.

În context NATO, principalul efort al Ministerului Apărării Naționale este dedicat consolidării profilului României în cadrul Alianței. Prioritățile de acțiune urmăresc îndeplinirea angajamentelor în planul asigurării resurselor pentru apărare, dezvoltării capacităților și contribuției la operații și misiuni, alături de promovarea și susținerea pe agenda aliată a obiectivelor naționale relaționate adaptării posturii colective de descurajare și apărare, în linie cu deciziile adoptate începând cu anul 2014 la nivel de șefi de state și guverne.

Conform Cartei Albe a Apărării 2021, obiectivele politicii de apărare ale României pentru perioada 2021-2024 constau în: dezvoltarea posturii naționale de apărare și contribuția la consolidarea rezilienței; consolidarea profilului strategic al României în cadrul NATO și UE pe dimensiunea de apărare și descurajare; aprofundarea parteneriatului strategic cu SUA și dezvoltarea cooperării cu ceilalți parteneri strategici ai României; consolidarea profilului României de furnizor de securitate în Regiunea Extinsă a Mării Negre; dezvoltarea cooperării internaționale bilaterale și în format multilateral în domeniul apărării; sprijinirea autorităților publice în gestionarea situațiilor de urgență.

În baza acestor deziderate, Armatei României îi revine misiunea de a materializa contribuția națională în cadrul apărării colective a NATO, pe linia angajamentelor operaționale asumate ca stat membru al Uniunii Europene, precum și pentru participarea în cadrul misiunilor și operațiilor de pace sau de tip coaliție.

Aspectele menționate, în relație cu diferitele planuri, politici și strategii, prezentate în documente specifice, potrivit cadrului legislativ, au făcut obiectul discuțiilor din cadrul Panelului 3 al Conferinței *Gândirea militară românească*.

PANEL 4
SECURITATE REGIONALĂ VERSUS SECURITATE NAȚIONALĂ
ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE. FURNIZORI ȘI CONSUMATORI
DE SECURITATE LA MAREA NEAGRĂ
 (PANEL COORDONAT DE I2DS2)

Moderator: Niculae IANCU – Președinte, Asociația *Soluții Integrate de Securitate, Apărare și Intelligence*

Speakers:

- **Dimitrios TRIANTAPHYLLOU** – Director, Centrul pentru Studii Internaționale și Europene, Universitatea Kadir Has, Turcia
- **Mario BLOKKEN** – Director, Centrul pentru Interoperabilitatea Armatei Europene, Secretariatul permanent Finabel, Belgia
- **General-maior Viorel PANĂ** – Șeful Statului Major al Forțelor Aeriene
- **Colonel (ret.) George TIBIL** – Asociația *Soluții Integrate de Securitate, Apărare și Intelligence*
- **Gabriel RAICU** – Prorector, Universitatea Maritimă Constanța
- **Viorel CIBOTARU** – Director executiv, Institutul European pentru Studii Politice, Republica Moldova

În ciuda expansiunii democrației liberale pe coastele Mării Negre în ultimele două decenii, regiunea Mării Negre rămâne un spațiu de manifestare a ceea ce este cunoscut sub numele de *realpolitik*. De când expansiunea Imperiului Otoman a atins apogeul, la mijlocul secolului al XVII-lea, în Marea Neagră nu s-a realizat niciun sistem general de securitate. Chiar și în timpul Războiului Rece, când Uniunea Sovietică s-a bucurat de poziția de prima între egali în zonă, Marea Neagră a rămas o regiune de securitate eterogenă și divizată. Extinderea NATO la Marea Neagră în 2004 a mers chiar mai departe, astfel că, la începutul anului 2014, toate statele de coastă, cu excepția Rusiei, erau fie aliați NATO, fie parteneri NATO.

Războiul ruso-georgian din 2008, anexarea Crimeii de către Federația Rusă în 2014 și intervenția militară a Rusiei în estul Ucrainei au fost evenimentele majore care au modificat fundamental securitatea regională. Militarizarea Mării Negre

și echilibrul militar în schimbare din regiune ne fac să ne întrebăm dacă ar fi posibilă izbucnirea unui conflict regional violent în viitorul previzibil. Este contextul în care Rusia de astăzi poate fi descrisă ca o putere revizionistă, care încearcă să restabilească ceea ce Moscova crede că se află la baza securității sale naționale, în termeni istorici și de „*sferă de influență privilegiată*”.

Astfel, ipoteza fundamentală a acestui panel este că regiunea Mării Negre este un „*locus central*” al rivalității dintre Rusia și Occident pentru viitorul democratic al Europei și stabilitatea euroatlantică. Acesta fiind cadrul, întrebarea generală a dezbaterii va fi: Care este cea mai bună abordare de securitate pentru regiunea Mării Negre într-o lume din ce în ce mai turbulentă?

Temele abordate în cadrul panelului au vizat următoarele aspecte: rolul marilor puteri în securitatea Mării Negre – interesele, strategiile și prezența NATO, Rusia, UE și SUA în regiune; Marea Neagră – complex de securitate regional – principalele dinamici regionale de securitate, interdependența și disensiunile privitoare la securitate între statele din regiunea Mării Negre; echilibrul de putere în regiunea Mării Negre – furnizori și consumatori de securitate la Marea Neagră; apărarea colectivă a NATO vs. unipolaritatea Rusiei în regiunea Mării Negre; contribuția României la securitatea Mării Negre – de la pregătirea și reziliența apărării naționale la promovarea proactivă a unui răspuns comun la criza regională de securitate; coerența și convergența securității și apărării de la Marea Neagră la Marea Baltică – inițiative de securitate care se concentrează sistematic asupra provocărilor comune de securitate de-a lungul flancului estic al NATO.

PANEL 5

**INTELLIGENCE ACȚIONABIL ÎN DINAMICA PROVOCĂRILOR
GEOPOLITICE TRANSFORMAȚIONALE DE LA MAREA NEAGRĂ
(PANEL COORDONAT DE DGIA - CENTRUL DE INSTRUIRE
PENTRU INFORMAȚII ÎN DOMENIUL APĂRĂRII)**

Moderator: Dan COLESNIUC – Comandantul Centrului de pregătire în domeniul informații pentru apărare „General Nicolae Condeescu”

Speakers:

- **General-maior (r.) Cristian EREMIA** – Coordonator de program, Asociația *Soluții Integrate de Securitate, Apărare și Intelligence*
- **General-locotenent Marian SIMA** – Șeful Direcției Informații Militare
- **Marius Adrian PĂRĂLUȚĂ** – Șeful Direcției Analiză, Serviciul Român de Informații
- **Mirela ATANASIU** – Cercetător științific, Centrul pentru Studii Strategice de Securitate și Apărare, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
- **General de brigadă Cristinel IORDACHE** – Șeful Direcției Resurse Umane, Serviciul de Informații Externe
- **Cristian BARNA** – Manager, Asociația *Intelligence4All*

Supremația geopolitică și geoeconomică la nivel regional și global reprezintă provocarea mileniului, din perspectiva transformărilor a noii ordini mondiale, a unei lumi multipolare și competitive, cu tendințe de multilateralism novator. În actualul context geopolitic și geostrategic, regional și subregional, se manifestă tot mai mult tendința de dezvoltare și dinamizare a riscurilor și amenințărilor la adresa securității și siguranței naționale a statelor din estul Europei. Acestea vin să completeze, de fapt, starea de incertitudine extrem de complexă, pe fondul unei evoluții necontrolate a situației interne specifice fiecărei țări, coroborată cu stimularea și întreținerea acesteia de către factori interni și externi interesați.

Extinderea NATO, începând din 1999, dar și cea a Uniunii Europene spre Est, dincolo de fosta Cortină de Fier, începând din anul 2004, au constituit triumfuri strategice indubitabile ale Occidentului. În anii din urmă însă, profitând de dezacordurile SUA-UE, Rusia a început să recupereze o parte din influența economică, politică, informațională etc. pe care o avusese în regiune până în 1989. În Ucraina a mers chiar mai departe, anexând peninsula Crimeea, iar întrebarea *dacă vin rușii* a început să bântuie cu înfrigurare statele din zona Mării Negre. Dacă nu neapărat prin forță militară și nu prin mecanismele de dominare specifice lumii comuniste, Rusia se poate întoarce în regiune prin pârgurile și mijloacele de acțiune ale războiului hibrid pe care Moscova îl poartă împotriva Vestului, respectiv pentru

destabilizarea și decredibilizarea democrațiilor liberale.

Armatele statelor lumii sunt preocupate permanent de identificarea și descoperirea factorilor de risc reali. Tot acest travaliu revine, în primul rând, structurilor de informații civile și militare, în măsură să pună la dispoziția factorilor de decizie politico-militari date și informații corespunzătoare pentru măsuri de contracarare și anihilare.

În raport cu alte regiuni ale lumii, Europa de Est a fost și a rămas modestă ca potențial de creștere populațională și de expansiune a piețelor, respectiv ca forță economică.

Alianța Nord-Atlantică apreciază că provocările de securitate actuale sunt marcate de comportamentul agresiv al Federației Ruse, prin acțiuni hibride de subminare și destabilizare a statelor ex-sovietice de pe flancul estic european.

De asemenea, atitudinea Moscovei de continuare a militarizării Mării Negre, crearea unui sistem de interdicție regională și restricționarea accesului asupra bazinului pontic generează noi stări de tensiune și premise de divergențe cu statele membre ale NATO.

Aceste determinări subliniază necesitatea consolidării permanente a posturii NATO de descurajare și apărare la Marea Neagră, prin dezvoltarea înaintată cu forțe și capacități de sprijin terestre, aeriene și navale.

Apărarea, securitatea și intelligence-ul intră astfel într-o nouă etapă, în care modelele tradiționale reduționiste, de cunoaștere predictivă, trebuie reconfigurate pe baza unei gândiri reziliente, interactive și adaptabile la volatilitatea, impredictibilitatea, complexitatea și ambiguitatea noului spațiu al confruntării.

Fundamentarea deciziilor strategice trebuie să se bazeze pe cunoașterea aprofundată a competiției geopolitice regionale, necesare procesului de elaborare a elementelor acționabile, determinante pentru întărirea prezenței forței într-un scenariu de apărare colectivă.

În acest cadru cognitiv, România, ca parte integrantă a *Enhanced Forward Presence*, își consolidează treptat profilul de actor proactiv în procesul de securitate în regiunea Mării Negre, în acord cu angajamentele internaționale asumate la NATO și UE privind promovarea păcii și stabilității, atât la nivel regional, cât și global.

De ce este însă importantă influența strategică într-o regiune relativ fragmentată și eterogenă, tradițional conflictuală, nici prea săracă, nici prea bogată, din zona Mării Negre? De ce ar dori actorii globali să aibă un rol important într-o regiune de periferie geopolitică? Toate aceste întrebări au încercat să-și găsească răspunsul în cadrul dezbaterii cu tema *Intelligence acționabil în dinamica provocărilor geopolitice transformăionale de la Marea Neagră*.

PANEL 6
ROMÂNIA ȘI CONFLICTELE MILITARE LA MAREA NEAGRĂ
ÎN SECOLELE XIX-XX
(PANEL COORDONAT DE ISPAIM)

Moderatori:

- **Carmen-Sorina RÎJNOVEANU** – Director, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară
- **Colonel Liviu CORCIU** – Director, Arhivele Militare Naționale Române

Speakers:

- **Colonel (r.) Petre OTU** – Profesor, Facultatea de Istorie, Universitatea București
- **Ion RÎȘNOVEANU** – Cercetător științific, Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”
- **Adrian-Bogdan CEOBANU** – Lector universitar, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
- **Colonel Florin ȘPERLEA** – Redactor-șef, săptămânalul „*Observatorul Militar*”
- **Manuel STĂNESCU** – Cercetător, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară
- **George UNGUREANU** – Curator, Arhivele Militare Naționale Române
- **Șerban PAVELESCU** – Cercetător, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară
- **Ion GIURCĂ** – Profesor, Facultatea de istorie, Universitatea „*Hyperion*”, București

Prin învecinarea cu Orientul Mijlociu, Caucazul, Marea Mediterană și Europa de Sud-Est, Regiunea Extinsă a Mării Negre se face remarcată prin poziționarea sa strategică, întretinând principalele drumuri comerciale din Antichitate. Ulterior, în contemporaneitate, principalele axe geopolitice s-au intersectat în Regiunea Extinsă a Mării Negre, aceasta devenind astfel linie de demarcație, frontieră naturală între trei continente.

Caracteristicile Mării Negre au condus, în decursul istoriei, la o luptă aproape permanentă pentru supremație. Controlul total al bazinului Mării Negre de către imperiile Roman, Bizantin și Otoman este reflectat în dovezile scrise ale istoriei. Frontierele, ca fenomene sociale și politice în cadrul cărora s-au format și dezvoltat statele Regiunii Extinse a Mării Negre, reprezintă zone de dispute sau zone de contact și promovare a principiului bunei vecinătăți. Frontierele reprezintă simbolul statalității și nu vor dispărea niciodată din existența națiunilor.

În zona Mării Negre au fost înregistrate, de-a lungul timpului, evoluții geopolitice complexe, centrate pe focarele de conflict legate fie de reconstrucția națiunilor din regiune, fie de disputele etnice și teritoriale. Având motive suficient de multe, de la cele generate de elementul național la cele legate de frontiere, teritorii autonome sau separatiste, tensiunile din arealul pontic au fost caracterizate de potențialul foarte ridicat de răspândire în zonele din apropiere.

Mult timp, frontierele au despărțit mentalități, au separat popoare și au reprezentat adevărate redute pentru puterile expansioniste, care, odată cucerite, lăseau cale liberă pentru exploatarea bogățiilor necuvenite. Cele mai multe dintre războaiele care au avut loc de-a lungul istoriei Regiunii Extinse a Mării Negre s-au purtat pentru cucerirea teritoriilor și, în consecință, pentru exploatarea bunurilor aflate în soluri, subsoluri, dar și în spațiile maritime și aeriene.

Despre rolul, interesele și implicarea României în conflictele militare de la Marea Neagră din secolele XIX-XX am aflat mai multe în dezbaterile programate în contextul desfășurării Conferinței Gândirea militară românească – ediția 2021.

PANEL 7

**APLICAȚII ALE TEHNOLOGIILOR EMERGENTE ȘI DISRUPTIVE
PENTRU PLANIFICAREA OPERAȚIILOR MILITARE
ÎN SPAȚIUL CIBERNETIC
(PANEL COORDONAT DE DIRECȚIA COMUNICAȚII
ȘI TEHNOLOGIA INFORMATICII)**

Moderator: Colonel Mihai BURLACU – Locțiitorul șefului Direcției comunicații și tehnologia informaticii, Statul Major al Apărării

Speakers:

- **Fotios KANELLOS** – Expert, Joint Air Power Competence Centre, Germania
- **Greg MELCHER** – Șeful operațiilor, Centrul pentru Războiul de Nouă Generație, SUA
- **Gabriel DAVID** – Șeful Direcției IT & Cyber Security, Serviciul de Telecomunicații Speciale
- **Adrian SINGHEORGHE** – Șeful Direcției Cercetare Proiectare Dezvoltare, Serviciul de Telecomunicații Speciale
- **Ofer ROTBERG** – Expert, Elbit Systems, Israel
- **Alexandru GEORGESCU** – Expert, Departamentul pentru securitate cibernetică și protecția infrastructurilor critice, Institutul Național pentru Cercetare și Dezvoltare în Informatică, București
- **Locotenent-colonel Georgian TUDOR** – Ministerul Apărării Naționale

Spațiul cibernetic este un domeniu unic, în care tehnologiile, inclusiv cele emergente și disruptive, joacă un rol extrem de important. Respectivetele tehnologii pot genera atât oportunități, pentru cei în situația de a se apăra în spațiul cibernetic, cât și vulnerabilități, ce pot fi exploatare de atacatori. În acest sens, analiza realizată de Comandamentul Aliat pentru Transformare al NATO cu privire la spațiul cibernetic – *Cyberspace Strategic Foresight Analysis* – evidențiază faptul că potențialii competitori și adversari vor include, într-o măsură din ce în ce mai mare, operațiile din acest domeniu în propriile strategii de ducere a războiului, cu precădere pentru a răspunde la operațiile de tip hibrid sau informaționale.

Astfel, luând în considerare progresele tehnologice anticipate pentru următorii zece ani, este foarte probabil ca actorii scenei internaționale, entități statale și non-statale, să-și optimizeze capabilitățile relative la atacuri cibernetice. Mai mult, documentul menționat identifică tehnologiile emergente și disruptive relevante, fie ca amenințare, fie ca oportunitate, după cum urmează: inteligența artificială, tehnologiile cuantice, comunicațiile 5G, expansiunea orașelor inteligente, cloud, blockchain, Software Defined Radios și Zero Trust Networks. În acest sens, sunt sugerate și modalități de răspuns, fiind încurajată adoptarea unui tip de abordare a diferitelor tehnologii la mai multe niveluri, în funcție de stadiul de dezvoltare a acestora – embrionare, incipiente, mature, ce pot fi exploatare de statele membre ale NATO, dar și de potențialii adversari, respectiv tehnologii deja existente în NATO. Între modalitățile de răspuns sugerate, articulate pe cele patru niveluri, sunt menționate următoarele: observarea și monitorizarea, cercetarea și experimentarea, adoptarea și implementarea imediate, respectiv menținerea și optimizarea programelor existente.

Așa cum reiese din cele prezentate, progresul tehnologic poate avea implicații militare majore, ce țin de schimbarea naturii războiului și a caracterului conflictelor. Drept urmare, este de așteptat ca operațiile viitoare ale Alianței să se desfășoare într-un cadru diferit. Astfel, pentru a putea răspunde adecvat amenințărilor din domeniul tehnologic, este necesar ca factorii de decizie din domeniul securității și apărării să se concentreze asupra activităților de dezvoltare a capabilităților și a planificării operațiilor, la cele trei niveluri – strategic, operațional și tactic, pe termen mediu și lung. Prin urmare, România, alături de celelalte state membre ale Alianței, implementează măsurile aferente, astfel încât să contribuie la efortul de apărare colectivă, precum și la postura de apărare și descurajare a NATO, cu precădere în flancul estic, unde se situează și Regiunea Extinsă a Mării Negre, cu particularitățile sale, generate, în primul rând, de poziția sa geostrategică, și conștientizând, totodată, efectele impactului tehnologic asupra confruntărilor din spațiul cibernetic.

Detalii cu privire la subiectele prezentate au fost oferite de experți în domeniu, în cadrul dezbaterilor din Panelul 8 al Conferinței *Gândirea militară românească* – 2021.

PANEL 8**EDUCAȚIA – VECTOR PRINCIPAL PENTRU ÎNȚELEGEREA
ȘI PROMOVAREA CULTURII DE SECURITATE****(PANEL COORDONAT DE DIRECȚIA INSTRUIRE ȘI DOCTRINĂ)**

Moderator: General de brigadă Eugen MAVRIȘ – Șeful Direcției instruire și doctrină, Statul Major al Apărării

Speakers:

- **Stephen J. MARIANO** – Decanul Colegiului NATO, Roma
- **Dirk DUBOIS** – Directorul Colegiului European de Securitate și Apărare, Belgia
- **General de brigadă Dorin-Corneliu PLEȘCAN** – Comandantul (rector) Universității Naționale de Apărare „Carol I”
- **Jarosław GRYZ** – Vice-rector pentru afaceri didactice, Universitatea pentru Studii de Război, Polonia
- **General de brigadă Ghiță BÂRSAN** – Comandantul (rector) Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu

Educația militară este un domeniu complex, supus presiunilor multiple și agendelor concurente. Într-un moment în care forțele armate insistă asupra faptului că incertitudinea este o caracteristică dominantă a operațiunilor viitoare, iar mediul de securitate devine pe zi ce trece tot mai complex și caracterizat de imprevizibil, educația – în adevăratul sens al cuvântului – nu a fost niciodată mai importantă pentru militari decât este astăzi.

Noile provocări, generate de tehnologii precum inteligența artificială sau tehnologia cuantică, pot schimba caracterul războiului în moduri imprevizibile, schimbările demografice și climatice oferă potențialul de a fi declanșate noi conflicte, teroriștii pot folosi comunicații avansate pentru a lansa atacuri fără prea multe avertizări, iar Rusia și China par hotărâte să conteste noțiunile occidentale de ordine globală. Indiferent dacă acceptăm că aceste provocări sunt fără precedent în domeniul lor de aplicare sau nu, pare logic să afirmăm că militarii trebuie să fie pregătiți pentru a face față incertitudinii – în special pe măsură ce urcă pe scara carierei către poziții de responsabilitate strategică în luarea deciziilor.

Educația militară poate juca un rol critic în transmiterea valorilor și tradițiilor culturale legate de securitatea națională. Conceptul de *capital uman* presupune

că indivizii aduc valoare societății și leagă progresul educațional de dezvoltarea culturală și economică, iar aceasta, atunci când este aplicată la nivelul unei regiuni, ar trebui să contribuie și la o mai mare securitate transnațională. Sistemele educaționale guvernamentale reprezintă provocarea mileniului pentru toate statele lumii, indiferent de poziționarea lor geografică sau de nivelul de dezvoltare socio-politică și economică. Această abordare este generată de dinamica transformărilor sistemului de valori umane, pe fondul revoluției tehnico-științifice înregistrate la nivel global în toate domeniile de activitate. Toate aceste aspecte și alte inițiative similare dezvoltate în cadrul sistemului de învățământ militar reprezintă o prioritate de analiză profundă a interdependențelor critice între strategiile educaționale, capacitățile și tehnologiile necesare pentru asigurarea influenței și efectului deciziilor adoptate pe toate nivelurile ierarhice.

Continuarea dezvoltării sustenabile a unui model de interconectare multilaterală în domeniul educațional, atât din punct de vedere curricular, cât și al tehnologiilor utilizate, reprezintă un nivel de ambiție care va genera noi competențe în fața provocărilor operațional-strategice ale erei informaționale. Recrutarea, instruirea și modelarea unui personal activ, capabil să acționeze într-un mediu complex, dinamic și extrem de volatil, pregătit să îndeplinească un spectru larg de misiuni tactice, operative și strategice, trebuie să reprezinte obiectivele esențiale ale procesului de formare și dezvoltare profesională continuă a specialiștilor militari. Interoperabilitatea în câmpul tactic, operativ și strategic va fi determinată de crearea unei interoperabilități intelectual-educaționale privind înțelegerea semantică a conceptelor specifice, care va contribui la consolidarea încrederii în mediul aliat.

Această dezbateră și-a propus să ofere o imagine asupra modului în care sistemele de educație militară sunt legate de conceptul de *securitate*. În cadrul dezbaterii, participanții au oferit propria perspectivă asupra unor concepte cheie legate de impactul educației militare asupra securității și conflictului, precum: aspecte de securitate legate de educație; conceptul de *capital uman* ca relație social-culturală între educație și securitate/conflict regional; natura amenințărilor transnaționale legate de educație; implicațiile educației pentru stabilitatea mediului de securitate; curricula educațională dezirabilă în sistemul de învățământ militar modern.

PANEL 9

MODIFICĂRI STRUCTURALE ÎN POLITICA DE SECURITATE NAȚIONALĂ (PANEL COORDONAT DE INSTITUTUL DIPLOMATIC ROMÂN)

Moderator: George VIȘAN – Consilier, Institutul Diplomatic Român

Speakers:

- **General-locotenent Vasile TOADER** – Reprezentantul militar al României la NATO și UE
- **Iulian FOTA** – Directorul Institutului Diplomatic Român
- **Stanislav SECRIERU** – Analist senior, Institutul European pentru Studii de Securitate
- **Marius GHINCEA** – Cercetător, Institutul Universitar European

Analiza istorică ne arată că, periodic, politica de securitate națională – PSN, ca cea mai importantă politică publică, a suferit ameliorări sau chiar schimbări semnificative, pentru a ține pasul cu provocările vremurilor. La apogeul Războiului Rece, PSN avea o puternică dimensiune militară, fiind centrată pe competiția strategică a celor doi poli de putere, SUA și URSS, și pe relația antagonică a celor două lumi, cea occidentală, liberă, și cea comunistă. În epoca post-Război Rece, mult mai relaxată, a trebuit să echilibram relația dintre dimensiunea militară și cele nemilitare. Riscul unei confruntări militare majore între marile puteri fiind foarte scăzut, alte dimensiuni ale securității naționale au atras tot mai multă atenție. Confrunțați cu tot mai multe conflicte etnice, civile, cu „*războaie noi*” și situații de genocid, cancelariile occidentale au trebuit să integreze riscurile sociale, economice, politice sau de mediu în noile strategii de securitate națională. Astfel că, după 11 septembrie 2001, terorismul și războiul împotriva sa au avut cea mai mare influență asupra modului în care statele occidentale și-au definit politica de securitate națională.

Astăzi am depășit și faza anti- și contra-teroristă. Am revenit la competiția geopolitică de mare putere, dar în condiții noi, de dezoccidentalizare a sistemului global, de nouă revoluție tehnologică, de criză globală de mediu și pandemie. Statele lumii se confruntă cu o „*cascadă de crize*”. Cum va influența noua și periculoasa realitate mondială politica de securitate națională?

Am încercat să răspundem la această întrebare fundamentală în panelul nostru. Am analizat noul și periculosul context internațional, caracterizat de cei trei „*D*”: disrupere, discontinuități și devastări. Am evaluat concepte mai vechi sau mai noi, precum lichefierea securității naționale sau securitatea de zona gri, am discutat despre soluțiile altora și despre viziunile lor.

Dar, mai mult decât orice, am discutat despre România și politica ei de securitate națională, în aceste condiții de final de vacanță strategică și în plin cod portocaliu de competiție geopolitică. Ordinea internațională, atât de favorabilă României în ultimii 30 de ani, s-a destrămat sub ochii noștri și nimic nu ne garantează că viitorul ne va fi tot atât de favorabil ca trecutul recent. După cum bine știm din istoria noastră, nu întotdeauna reșezările de ordine internațională ne-au favorizat. Este România condamnată să repete aceleași nefericite secvențe naționale sau avem înțelepciunea și puterea de a ne garanta un viitor măcar la fel de bun ca ultimii 20 de ani? Cei mai buni 20 de ani ai statului român modern.

PRINCIPALELE MESAJE PROMOVATE ÎN CADRUL DEZBATERILOR

❖ Black Sea Security a devenit deja o sintagmă pentru flancul estic al NATO, în contextul în care Regiunea Mării Negre reprezintă o zonă esențială a competiției dintre Federația Rusă și Occident, fapt ce poate avea un impact major pentru determinarea viitorului Europei.

❖ Se evidențiază necesitatea promovării conceptului de *intelligence acționabil*, care reprezintă un cumul între informațiile folosite (surse informaționale, HUMINT, OSINT, experiențe și atitudini anterioare etc.) și cunoașterea aprofundată a cadrului competițional geopolitic regional, pentru a obține un avantaj strategic în fața adversarilor.

❖ Mediul de securitate în vecinătatea flancului estic al NATO va rămâne, la fel ca și până acum, o provocare.

❖ Pandemia Covid-19 a oferit Rusiei și Chinei ocazia să acționeze ofensiv pentru a-și crește influența și a evidențiat o nouă fațetă a amenințărilor reprezentate de acestea (China a folosit „*diplomația vaccinului*” pentru a-și consolida influența în Balcanii de Vest, Beijingul este tot mai interesat de diversificarea cooperării cu statele din regiune; Rusia a desfășurat campanii ample de dezinformare, pentru subminarea încrederii în statele occidentale, în UE și în NATO, rămânând principala preocupare de securitate pentru România, atât din punct de vedere militar la Marea Neagră, cât și prin pârgurile de influență pe care le menține Zona de Interes Strategic a țării noastre).

❖ Criza Covid a readus la suprafață crize existente, precum cea economică sau cea a migranților, cu efecte în cascadă.

❖ Există o tendință de folosire masivă a sistemelor aeriene fără pilot pentru culegerea de informații (în special de către Rusia și Turcia).

❖ În fața provocărilor complexe, responsabilii cu securitatea și apărarea României trebuie să acționeze colaborativ pentru maximizarea eficienței instrumentelor la dispoziție, mai ales prin asigurarea complementarității eforturilor instituționale.

❖ Tehnologia 5G este o temă de mare actualitate, care abordează a cincea generație de tehnologii de comunicații mobile (5G), îndeosebi aspectele de securitate ale rețelelor respective.

❖ Confruntarea hibridă reprezintă o realitate a zilelor noastre și este imposibil de asimilat din punct de vedere doctrinar, necesitând o translație de pe palierul militar pe cel societal și o operaționalizare în cadrul conceptului de „*cultură de securitate*”.

❖ Regiunea Mării Negre este una foarte complexă și prezintă anumite vulnerabilități, cum ar fi absența unei arhitecturi de securitate regionale funcționale, care, în contextul de securitate actual, o fac foarte susceptibilă la abordări de tipul războiului hibrid – această realitate a fost evidențiată de succesul operațiunilor hibride și neconvenționale în regiune, inclusiv cele care țintesc infrastructurile civile.

❖ Conflictelor vechi din regiunea Mării Negre li s-a adăugat, mai ales după 2014, o militarizare masivă a zonei. În aceste condiții, este necesară o înțelegere mai clară a dinamicii de securitate din regiune, precum și explorarea unor oportunități de dialog între actorii implicați în securitatea regională. NATO și statele membre și parteneri din regiune trebuie să dezvolte o agendă de securitate comună, chiar și în condițiile pline de provocări generate de consolidarea unor posturi de securitate multidimensională active.

❖ Insecuritatea în zona Mării Negre are și o perspectivă bazată pe infrastructurile critice, evidențiată atât pericolul reprezentat de amenințăările hibride, cât și măsurile

pe care cadrul Protecției Infrastructurilor Critice (PIC) le poate oferi pentru a spori reziliența la amenințările hibride – România ar putea contribui la securitatea regională din perspectiva PIC, în baza experienței sale și a succesului de implementare PIC; e necesar ca România să identifice maniera optimă de monitorizare a evoluțiilor din regiune pentru a dobândi o conștientizare strategică a situației (strategic situational awareness). A făcut progrese în acest sens și a dovedit credibilitate în analiza datelor, analiza geospațială, diplomație, intelligence și domeniul cibernetic.

❖ Un aspect foarte important privind descurajarea este să putem recunoaște ce se întâmplă mai ales în mediile hibride sau gri, adică ceea ce numim „*războiul de noua generație*”, să observăm cum operează Federația Rusă. Nu sateliții și nici o coloană de trupe nu vor fi cei care să identifice ceva de acest tip. Aceasta înseamnă că trebuie să avem un „*ochi care să nu se închidă niciodată*”, care să vadă toate domeniile – aerian, maritim, terestru – și să înțeleagă ce se întâmplă. România este locul perfect pentru un centru de fuziune a informațiilor care să pună la un loc toate aceste tipuri de intelligence, plus informații din surse deschise și un centru de excelență al NATO pentru drone, pentru sisteme aeriene fără pilot, unde să putem să ne antrenăm folosind toate tipurile de drone, atât pentru recunoaștere, cât și pentru lovire, și să învățăm cum să ne protejăm, cum să ne camuflăm, să ascundem urmele oamenilor și ale cartierelor generale.

❖ Sistemul național de informații și de consolidare a capacității de răspuns la crize/conflicte are atât o ramură teoretică, precum și o strategie a relațiilor internaționale, care necesită un nou design cultural și noi capacități pragmatice pentru sistemul de informații – ca urmare, se propune un nou model de paradigmă transformatoare pentru consolidarea capacității de răspuns la amenințări, având la bază o evaluare succintă a elementelor naționale de analiză a informațiilor în context regional.

❖ Subiectul războiului informațional a generat multe comentarii și întrebări privind dimensiunea cognitivă a conflictului de mare amploare, în care natura războiului a rămas aceeași, dar personajul a evoluat, iar perspectivele asupra a ceea ce constituie războiul, în întregul său spectru, au căpătat semnificații diferite pentru diferiți actori; în acest context, aspecte interesante reies din „*lecțiile învățate*” ca urmare a analizei exercițiilor desfășurate de Federația Rusă (un exemplu fiind ZAPAD 2021).

❖ În actualul context de securitate, există o multitudine de provocări, inclusiv de natură tehnologică. De aceea, la nivelul NATO, coeziunea, cooperarea (cu statele membre și parteneri din regiune) și interoperabilitatea sunt elemente foarte importante.

❖ Operațiile NATO în regiunea Mării Negre se desfășoară în conformitate cu normele internaționale în domeniu.

❖ NATO nu dorește o confruntare cu Rusia și nici să devină o amenințare la adresa Rusiei. NATO își consolidează profilul în Regiunea Mării Negre pentru a anticipa posibile crize și a fi în măsură să le răspundă adecvat, în contextul importanței inițiativei strategice. Prin urmare, dezvoltarea unei strategii de securitate la nivelul NATO, pentru regiunea Mării Negre, este extrem de importantă.

❖ Progresul tehnologic, mai ales tehnologiile emergente și disruptive, ridică numeroase probleme. În acest context, este interesant de observat faptul că spațiul virtual are capacitatea de a genera noi cadre geopolitice, putându-se discuta despre „*suveranitate virtuală*”.

❖ Platformele manevriere se mută în spațiul virtual. Mai mult, are loc un transfer al accentului dinspre piețe spre comportamente (a se vedea și dimensiunea cognitivă a conflictelor).

❖ Relevanța majoră a elementelor normative, a valorilor și criteriilor etice în domeniul democrației liberale și drepturilor omului, precum și în cel al tehnologiilor emergente.

❖ România are realizări importante în domeniul apărării cibernetice – Centrul de Securitate Cibernetică – București, Centrul de competență IA din cadrul Academiei Tehnice Militare, Centrul Național pentru Tehnologia Informației din cadrul Politehnicii Timișoara, proiectul în domeniul telecomunicațiilor cuantice – București.

❖ Tehnologia cuantică dobândește, prin domeniile sale de aplicare (meteo, criptografie etc.), dimensiuni strategice.

❖ Procesele IA (învățare profundă, rețele neurale etc.) pot fi utilizate pentru crearea unor sisteme de armament autonome, unde focalizarea, optimizarea și criptarea sunt elemente esențiale. România ar putea utiliza o astfel de fereastră de oportunitate.

❖ Ca stat militar membru al NATO și stat riveran al Mării Negre, România și-a sporit investițiile în domeniul militar, devenind un furnizor de securitate în regiune.

❖ În ceea ce privește relația UE cu situația de securitate din regiunea Mării Negre, implicarea acesteia devine evidentă, mai ales prin prisma Busei Strategice, viitorul document de strategie militară al UE. Adăugarea unor elemente de hard power la cele soft deja existente și consolidarea misiunilor de management al crizelor în regiune, în contextul Politicii de Securitate și Apărare Comună, ar reprezenta căi de urmat dezirabile.

❖ În domeniul *intelligence*, pot exista actori care încearcă să (re)definească spațiul fizic, așa încât să corespundă intereselor proprii, rolul diplomației militare devenind foarte important în acest sens.

❖ Investițiile în securitate în flancul estic al Alianței contribuie la protejarea nucleului transatlantic.

❖ Agenda de securitate în regiune ar trebui dezvoltată în comun, în ciuda provocărilor privitoare la dezvoltarea unei posturi de securitate multidimensionale active, un rol cheie, în acest context, revenindu-i diplomației apărării.

❖ Securitatea națională este acea parte a politicilor publice care trebuie să managerieze cele mai grave situații cu care se poate confrunta o țară. La redactarea strategiei de securitate națională, se impune utilizarea unor termeni foarte bine definiți. Armata nu ar trebui să gestioneze „*provocări*”, ci ar trebui să fie utilizați termeni precum „*amenințare*” sau „*agresiune*”.

❖ În România, în Strategia Națională de Apărare a Țării din 2015 a fost introdus conceptul de *securitate extinsă*. Astfel, o serie de politici publice au fost incluse în cadrul conceptului de *securitate* (educația, sănătatea, economia, finanțele, mediul, infrastructura critică). În Strategia Națională de Apărare a Țării din anul 2020 au fost adăugate cultura, demografia, energia, securitatea cibernetică, monumentele culturale etc.

❖ Practic, aproape orice politică publică a devenit subiect de securitate națională. Mecanismele principale prin care se aplică acest concept al *securității extinse* constă în extinderea mandatului anumitor instituții și cooperarea interinstituțională. Incluziunea atâtor domenii sub umbrela conceptului de securitate are la bază, mai degrabă, incapacitatea autorităților și decidenților de a promova politici corecte și coerente pentru dezvoltarea domeniilor respective. Însă, extinderea conceptului de *securitate națională* la cât mai multe politici publice are ca efect diluarea conceptului de securitate.